

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/52/52/97

PORTRETY LIDERÓW OPOZYCJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

-
- Polacy uważają, że politycy powinni przede wszystkim postępować etycznie, cechować się zaletami umysłu oraz kierować się dobrem kraju i troską o los zwykłego człowieka. Spośród cech osobowościowych najbardziej cenią: równowagę emocjonalną, umiejętność współpracy z innymi oraz energię i dynamikę w działaniu.
 - W charakterystyce polityków stojących na czele najbardziej liczących się ugrupowań opozycyjnych przeważają, ogólnie rzecz biorąc, pozytywne oceny. Wysoko oceniono zwłaszcza ich walory intelektualne - inteligencję i kompetencje. Przeważająca część badanych wskazuje również na ich uczciwość i wiarygodność. Natomiast nieco rzadziej respondenci skłonni są im przypisywać prospołeczne motywy działania i zrozumienie problemów zwykłych ludzi.
 - Biorąc pod uwagę wszystkie wymiary, najlepiej odbierany jest lider UW Leszek Balcerowicz. W charakterystyce przywódcy Unii Pracy Ryszarda Bugaja we wszystkich wymiarach przeważają pozytywne oceny, jednak rzadko osiąga on maksymalne noty. Bardziej zróżnicowany jest społeczny odbiór liderów prawicy, w odniesieniu do których badani formułowali nieco więcej krytycznych ocen.
 - Wśród potencjalnych wyborców każdej z partii opozycyjnych wyraźnie dominują - we wszystkich uwzględnionych wymiarach - pozytywne oceny ich liderów. Szczególnie gorących zwolenników znajduje w elektoracie swojej partii Jan Olszewski. Natomiast osoby zamierzające w nadchodzących wyborach oddać swój głos na Unię Pracy są najbardziej wstrzemięźliwe w ocenach przywódcy tego ugrupowania.

CBOS wielokrotnie badał społeczną percepcję osób pełniących najwyższe funkcje lub kandydujących do sprawowania najwyższych urzędów w państwie. Tym razem postanowiliśmy sprawdzić, jak w społeczeństwie odbierani są politycy stojący na czele najważniejszych ugrupowań opozycyjnych, w tym również pozaparlamentarnych, a więc osoby, które - jak pokazują badania preferencji wyborczych - mogą po tegorocznych wyborach parlamentarnych odegrać znaczącą rolę w kraju¹.

Wydaje się, że postrzeganie liderów partyjnych, którzy w pewnym sensie stanowią wizytówkę partii, już choćby przez sam fakt znacznego stopnia ich znajomości w społeczeństwie, może wpływać na wizerunek ugrupowania, a zatem w jakimś stopniu również na preferencje wyborcze respondentów.

KRYTERIA OCENY POLITYKA

Zanim przejdziemy do prezentacji wizerunków liderów opozycji, spróbujemy nakreślić obraz dobrego polityka. Spośród cech mogących pomóc w charakteryzowaniu najbardziej znanych polityków opozycji badani mieli wybrać te (maksymalnie pięć), którymi ich zdaniem powinni się oni wyróżniać przede wszystkim.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (82) przeprowadzono w dniach 13-18 marca '97 na 1185-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Cechy najbardziej cenione u dobrego polityka*

Uczciwość	47%
Wiarygodność	46%
Inteligencja	43%
Zrozumienie problemów zwykłych ludzi, troska o ich los	39%
Kompetencja	36%
Kierowanie się przede wszystkim dobrem Polski	35%
Równowaga emocjonalna	29%
Umiejętność współpracy z innymi	29%
Stwarzanie nadziei na poprawę sytuacji w kraju	28%
Energia, dynamizm w działaniu	28%
Dobra prezencja	21%
Bycie dobrym przywódcą	20%
Skuteczność w działaniu	19%
Konsekwencja, stanowczość w osiąganiu celów	18%
Wzbudzanie szacunku	13%
Stawianie czoła najważniejszym problemom	10%
Skromność	10%
Skłonność do kompromisu	6%
Sympatyczność	4%
Przewidywalność	4%

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać pięć takich cech.

Największe znaczenie dla oceny polityka mają jego walory moralne, takie jak: uczciwość i wiarygodność. Wśród najważniejszych kryteriów, jakie powinien spełniać dobry polityk, wymienia je prawie połowa badanych. Jedynie nieco niżej w hierarchii cech sytuują się, oceniane jako niemal równoważne, przymioty umysłu i prospołeczne motywy działania. Inteligencja oraz wiedza i kompetencja powinny bowiem - w ocenie respondentów - iść w parze ze zrozumieniem problemów zwykłych ludzi i dbałością o ich los, a także troską o dobro Polski. Wysoko ocenione zostały takie cechy osobowości polityka, jak: równowaga emocjonalna, umiejętność współpracy z innymi (rozumiana jednak nie jako skłonność do kompromisu), energia w działaniu. Zdaniem ponad jednej czwartej ankietowanych, polityk powinien przede wszystkim stwarzać nadzieję na poprawę sytuacji w kraju. Nieco mniej

istotne, choć również nie bez znaczenia są: dobra prezencja, skuteczność działania oraz konsekwencja w osiąganiu celów. Relatywnie najmniejszą wagę respondenci przywiązują do takich cech, jak: wzbudzenie szacunku, umiejętność stawiania czoła najważniejszym problemom, skromność, kompromisowość oraz sympatyczność i przewidywalność.

Respondentów prosiliśmy o ocenę liderów opozycji: Leszka Balcerowicza, Ryszarda Bugaja, Mariana Krzaklewskiego oraz Jana Olszewskiego w dwudziestu wymiarach ze względu na wybrane cechy opisujące ich postawę etyczną, walory intelektualne, osobowość oraz motyw i sposób działania. Badani zaznaczali swoje noty na siedmiostopniowej skali, na której „1” oznaczało najwyższą ocenę odnoszącą się do danego wymiaru, „7” zaś - najniższą. Dla celów analizy sporządzono również średnie ocen, jakie uzyskali politycy w poszczególnych wymiarach. Ta syntetyczna miara uwzględniająca natężenie występowania danej cechy u poszczególnych polityków pozwala na dokonywanie bardziej precyzyjnych porównań w ich społecznym odbiorze.

W tabeli przedstawiliśmy wskazania ogółu respondentów oraz oceny, jakie uzyskali liderzy opozycji w elektoratach partii, które reprezentują.

Tabela 1 w procentach

Liderzy opozycji	Proszę powiedzieć, czy w Pana(i) ocenie:									
	ogół	wyborcy	ogół	wyborcy	ogół	wyborcy	ogół	wyborcy	ogół	wyborcy
	1 - 3		4		5 - 7					
	jest uczciwy		ocena ambiwalentna		można mieć wątpliwości co do jego uczciwości		Trudno powiedzieć		Średnie ocen na skali 1- 7	
L. Balcerowicz	40	72	15	18	25	5	20	5	3,55	2,16
R. Bugaj	48	52	15	19	17	3	21	27	3,18	2,17
M. Krzaklewski	38	75	16	6	26	8	21	12	3,66	2,13
J. Olszewski	46	85	15	2	21	5	18	9	3,30	1,76
	jest godny zaufania, można mu wierzyć		ocena ambiwalentna		nie budzi zaufania, trudno mu wierzyć		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	45	83	16	10	26	7	13	0	3,61	2,19
R. Bugaj	45	64	16	3	23	7	16	27	3,52	2,11
M. Krzaklewski	40	77	12	9	37	9	11	5	3,97	2,21
J. Olszewski	40	82	16	6	31	7	13	5	3,84	1,93

	jest inteligentny		ocena ambiwalentna		nie wyróżnia się inteligencją		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	76	95	8	5	12	1	4	0	2,23	1,34
R. Bugaj	68	67	12	12	13	11	7	10	2,64	2,35
M. Krzaklewski	61	86	14	4	20	9	6	2	2,93	2,00
J. Olszewski	63	92	12	2	17	2	8	4	2,81	1,40
	rozumie problemy zwykłych ludzi, troszczy się o ich los		ocena ambiwalentna		nie interesuje się losem zwykłych ludzi, nie rozumie ich problemów		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	37	64	15	14	37	17	12	5	4,13	3,12
R. Bugaj	50	63	16	9	22	6	12	22	3,35	2,15
M. Krzaklewski	52	82	14	7	27	10	8	2	3,38	2,17
J. Olszewski	39	82	17	6	33	7	11	5	3,90	1,94
	jest kompetentny, zna się na tym, co robi		ocena ambiwalentna		jest niekompetentny, nie ma odpowiedniej wiedzy i umiejętności		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	70	99	9	0	12	1	10	0	2,47	1,34
R. Bugaj	54	67	17	11	15	8	15	15	3,04	2,26
M. Krzaklewski	49	81	14	9	26	6	11	4	3,40	2,10
J. Olszewski	52	86	15	5	19	7	13	2	3,17	1,71
	ma na uwadze przede wszystkim dobro Polski		ocena ambiwalentna		kieruje się przede wszystkim interesem swojego ugrupowania		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	40	69	13	10	35	19	13	3	3,96	2,81
R. Bugaj	42	60	16	10	30	6	13	24	3,78	2,28
M. Krzaklewski	37	71	12	7	43	15	8	7	4,20	2,41
J. Olszewski	39	81	13	10	38	7	10	2	4,03	1,99
	jest zrównoważony, nie daje się ponieść emocjom		ocena ambiwalentna		daje się ponieść emocjom, nie jest zrównoważony		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	63	83	12	7	15	11	10	0	2,82	2,31
R. Bugaj	55	55	14	15	20	10	10	21	3,10	2,51
M. Krzaklewski	35	67	14	11	44	17	8	5	4,28	2,82
J. Olszewski	51	85	15	6	25	7	9	2	3,34	1,89
	umie współpracować z innymi		ocena ambiwalentna		nie umie współpracować z innymi		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	52	62	14	9	17	22	16	6	3,12	2,78
R. Bugaj	46	42	16	21	22	16	16	20	3,40	3,08
M. Krzaklewski	44	76	12	7	34	10	11	7	3,77	2,29
J. Olszewski	34	72	16	7	36	16	14	6	4,09	2,58

	można z nim łączyć nadzieję na poprawę sytuacji w Polsce		ocena ambiwalentna		nie można z nim łączyć nadziei na poprawę sytuacji w Polsce		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	43	80	14	7	30	11	13	2	3,77	2,32
R. Bugaj	40	58	15	14	29	8	17	21	3,83	2,52
M. Krzaklewski	37	79	12	8	39	8	11	6	4,14	2,09
J. Olszewski	34	85	14	6	38	8	14	2	4,18	2,09
	jest energiczny, dynamiczny		ocena ambiwalentna		jest zbyt powolny, mało dynamiczny		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	62	90	13	4	16	6	8	0	2,80	1,94
R. Bugaj	48	50	17	4	27	31	9	16	3,59	3,60
M. Krzaklewski	67	80	11	7	15	9	7	4	2,68	2,12
J. Olszewski	26	56	16	18	52	23	6	2	4,67	3,12
	jest przystojny, ma dobrą prezencję		ocena ambiwalentna		nie jest przystojny, źle się prezentuje		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	62	79	16	12	17	10	5	0	2,94	2,58
R. Bugaj	41	49	18	28	33	19	7	5	3,87	3,10
M. Krzaklewski	77	86	9	7	10	7	4	0	2,15	1,84
J. Olszewski	34	57	15	15	44	24	7	4	4,35	3,21
	jest dobrym przywódcą		ocena ambiwalentna		nie jest dobrym przywódcą		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	45	70	18	16	20	8	17	7	3,40	2,70
R. Bugaj	43	47	20	18	18	17	18	19	3,37	2,82
M. Krzaklewski	48	79	15	8	27	11	10	2	3,45	2,10
J. Olszewski	42	87	17	7	30	2	12	4	3,79	1,76
	jest skuteczny, efektywny w działaniu		ocena ambiwalentna		jest nieskuteczny, nieefektywny w działaniu		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	50	79	17	6	20	12	13	3	3,28	2,48
R. Bugaj	37	43	19	19	29	11	15	27	3,86	3,17
M. Krzaklewski	43	75	18	9	28	10	11	6	3,65	2,31
J. Olszewski	33	73	16	9	38	10	13	8	4,23	2,44
	jest konsekwentny, stanowiący w osiąganiu swoich celów		ocena ambiwalentna		nie potrafi dokończyć tego, co zaczął, „wszystko rozłązi mu się w rękach”		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	55	75	12	5	20	17	12	3	3,07	2,46
R. Bugaj	44	52	17	18	24	11	15	18	3,53	2,83
M. Krzaklewski	50	75	12	9	28	10	9	5	3,43	2,24
J. Olszewski	44	71	15	13	29	12	12	5	3,70	2,32

	budzi szacunek		ocena ambiwalentna		nie budzi szacunku		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	55	83	15	7	24	8	7	3	3,30	2,10
R. Bugaj	45	54	19	21	29	12	8	13	3,65	2,63
M. Krzaklewski	43	78	14	10	37	10	7	3	3,90	2,27
J. Olszewski	45	87	14	4	34	7	8	2	3,80	2,00
	stawia czoło najważniejszym problemom		ocena ambiwalentna		uchyla się od rozwiązywania najważniejszych problemów		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	52	83	15	10	18	6	15	1	3,09	2,06
R. Bugaj	48	52	17	25	20	4	16	20	3,29	2,61
M. Krzaklewski	50	79	13	7	25	9	11	6	3,33	2,09
J. Olszewski	43	88	18	2	25	8	14	2	3,57	1,94
	jest skromny		ocena ambiwalentna		jest zarozumiały		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	42	78	15	9	35	13	9	0	3,90	2,60
R. Bugaj	43	41	17	15	28	14	12	31	3,61	2,84
M. Krzaklewski	28	61	14	16	50	18	8	5	4,71	2,98
J. Olszewski	37	74	18	7	35	15	11	4	4,00	2,48
	jest skłonny do kompromisu, można go przekonać do swoich racji		ocena ambiwalentna		jest nieustępliwy, trudno go przekonać do swoich racji		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	29	68	15	13	39	15	17	4	4,35	2,89
R. Bugaj	40	31	16	27	27	15	18	27	3,70	3,44
M. Krzaklewski	25	51	12	17	52	25	10	7	4,80	3,38
J. Olszewski	28	49	15	16	43	29	15	6	5,53	3,69
	jest sympatyczny		ocena ambiwalentna		nie jest sympatyczny		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	52	79	19	12	21	5	8	4	3,28	2,13
R. Bugaj	53	60	17	5	21	16	8	19	3,31	2,71
M. Krzaklewski	48	81	15	7	29	8	8	4	3,51	2,07
J. Olszewski	38	81	17	8	37	7	8	4	4,06	2,27
	wiadomo, czego można się po nim spodziewać		ocena ambiwalentna		nie wiadomo, czego można się po nim spodziewać		Trudno powiedzieć			
L. Balcerowicz	40	77	16	2	30	17	14	4	3,79	2,48
R. Bugaj	36	43	17	18	29	16	18	24	3,90	3,02
M. Krzaklewski	36	68	13	8	40	13	13	10	4,19	2,39
J. Olszewski	36	81	14	5	34	10	15	4	4,10	2,30

W charakterystyce polityków stojących na czele najbardziej liczących się ugrupowań opozycyjnych przeważają, ogólnie rzecz biorąc, pozytywne opinie. Wysoko oceniono zwłaszcza ich walory intelektualne - inteligencję i kompetencje. Interesujące jest jednak porównanie wizerunków przywódców tych formacji przez wskazanie cech mających największy wpływ na zróżnicowanie ich percepcji oraz zarysowanie ich społecznych portretów.

ZRÓŻNICOWANIE OCEN W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH WYMIARÓW

Według deklaracji respondentów, najistotniejsze cechy z punktu widzenia oceny polityka - uczciwość i wiarygodność - w stosunkowo mniejszym stopniu różnicują wizerunki liderów opozycji. Cechy te relatywnie najrzadziej przypisywano Marianowi Krzaklewskiemu, jakkolwiek również w jego charakterystyce dominują pozytywne oceny odnoszące się do tego wymiaru. Bardziej zróżnicowane opinie budzi ocena walorów umysłu badanych polityków - ich inteligencji i kompetencji. W tym względzie zdecydowanie wyróżnia się *in plus* Leszek Balcerowicz, natomiast relatywnie gorzej wypada Marian Krzaklewski. Jeśli chodzi o zrozumienie problemów zwykłych ludzi i troskę o ich los, podobnie postrzegani są politycy różnych opcji ideowych. Respondenci rzadziej dostrzegają przejawy zainteresowania problemami przeciętnego człowieka w postawie Leszka Balcerowicza i Jana Olszewskiego, częściej odnajdują je natomiast w działaniach Ryszarda Bugaja i Mariana Krzaklewskiego. Oceny polityków ze względu na ich troskę o los zwykłych ludzi pokrywają się z wizerunkami partii, które oni reprezentują. W społecznej percepcji takich ugrupowań, jak Unia Pracy i AWS dużą rolę odgrywa prospołeczne ukierunkowanie ich programu - przypisywana im troska o ludzi pracy, o polepszenie położenia najbiedniejszych². Liderzy opozycji jedynie w niewielkim stopniu różnią się pod względem przypisywanych im motywów działania - ogólnie rzecz ujmując, zbliżone odsetki respondentów dostrzegają w ich działaniach troskę

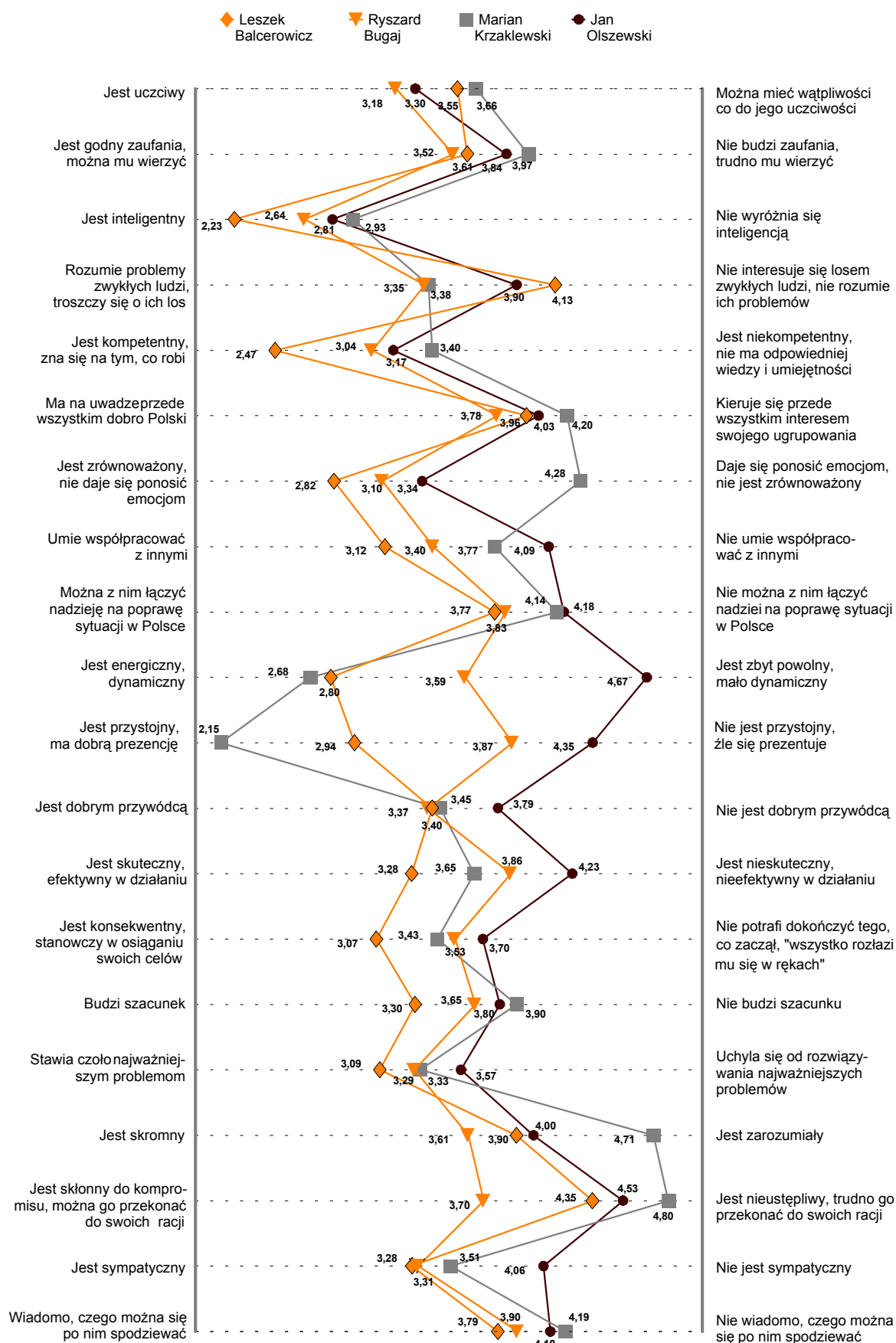
² Por. komunikat CBOS „Wizerunki ugrupowań politycznych”, kwiecień '97.

o dobro Polski, co zarzucają im partykularyzm, kierowanie się przede wszystkim interesem własnego ugrupowania. Statystycznie istotne różnice w postrzeganiu motywów działalności politycznej dotyczą Ryszarda Bugaja, reprezentującego w największym stopniu - zdaniem respondentów - myślenie w kategoriach dobra wspólnego, i Mariana Krzaklewskiego, starającego się raczej o powiększenie kapitału politycznego swojego ugrupowania. Ankietowani łączą nadzieję na poprawę sytuacji w kraju raczej z Leszkiem Balcerowiczem i Ryszardem Bugajem niż z Marianem Krzaklewskim i Janem Olszewskim. Między tymi dwiema parami polityków odnotowujemy istotne statystycznie zróżnicowanie ocen. Największe różnice w społecznym odbiorze polityków dotyczą cech osobowościowych, takich jak: równowaga emocjonalna, umiejętność współpracy z innymi, energia i dynamika w działaniu, skuteczność, konsekwencja, stanowczość w osiąganiu celów, skromność, a także prezencja. Dla charakterystyk liderów opozycji te wymiary postrzegania będą miały więc zasadnicze znaczenie. Trudno jednak ocenić, czy cechy opisujące sposób działania odnoszą się jedynie do uwarunkowań osobowościowych danego polityka czy też odzwierciedlają (i w jakiej mierze) percepcję sposobu funkcjonowania na scenie politycznej partii, którą on reprezentuje.

Co ciekawe, dość podobnie oceniono zdolności przywódcze liderów opozycji. Spośród polityków poddanych ocenie respondentów niekorzystnie wyróżniał się Jan Olszewski. Odpowiedzi badanych wydają się wskazywać, że oceniali oni nie tyle predyspozycje przywódcze liderów opozycji, ile sposób kierowania partią, postrzegając tych polityków raczej w roli menedżerów niż wodzów. Mało zróżnicowane są opinie dotyczące cech, które w mniejszym stopniu składają się na obraz dobrego polityka, takich jak: wzbudzenie szacunku, gotowość podejmowania wyzwań, przewidywalność zachowań, wzbudzenie sympatii otoczenia.

Na rysunku przedstawiono profile liderów najbardziej liczących się partii i ugrupowań opozycyjnych, obrazujące zróżnicowanie ocen w ramach poszczególnych wymiarów.

Rys. 1. **PROFILE LIDERÓW REPREZENTUJĄCYCH UGRUPOWANIA OPOZYCYJNE**
OPINIE BADANYCH (SKALA OCEN 1 - 7)

PORTRETY LIDERÓW OPOZYCJI

Tym, co wyróżnia przewodniczącego Unii Wolności **Leszka Balcerowicza** spośród badanych polityków, a jednocześnie w największym stopniu wpływa na jego społeczną percepcję są niewątpliwie zalety umysłu - inteligencja oraz kompetencje. Za osobę inteligentną uznaje go trzy czwarte (76%) respondentów, niewiele mniej zaś (70%) skłonnych jest sądzić, że polityk ten ma duży zasób wiedzy i umiejętności. Pozytywnie oceniane są również cechy osobowości Leszka Balcerowicza. Postrzegany on jest przede wszystkim jako osoba zrównowazona, nie dająca się ponieść emocjom (63%) oraz energiczna i dynamiczna (62%). Co najmniej połowa badanych podkreśla jego konsekwencję, stanowczość w osiąganiu celów (55%), skuteczność i efektywność w działaniu (50%), stawianie czoła najważniejszym problemom i umiejętność współpracy z innymi (po 52%). Mimo przypisywanej mu zdolności do dialogu i porozumienia z innymi przeważa opinia, że jest on nieustępliwy i trudno go przekonać do swoich racji (pod względem zdolności do kompromisu jest oceniany podobnie jak Jan Olszewski). Polityk ten relatywnie najczęściej budzi szacunek badanych (55%). Mimo że ankietowani stosunkowo rzadziej dostrzegają w jego działaniach zainteresowanie i troskę o los zwykłych ludzi, jednak przeważająca część łączy z nim nadzieję na poprawę sytuacji w Polsce. Wysoko oceniany jest również wygląd zewnętrzny polityka UW - za przystojnego mężczyznę uważa go 62% ankietowanych.

Należy też zwrócić uwagę na percepcję czołowych postaci opozycji w elektoratach partii, które reprezentują. Wśród potencjalnych wyborców każdego z ugrupowań opozycyjnych we wszystkich uwzględnionych wymiarach wyraźnie dominują pozytywne oceny ich liderów.

Zwolennicy UW doceniają przede wszystkim intelektualne walory przywódcy swojej partii, zgodnie podkreślając jego inteligencję i kompetencję. Szczególnie wysokie noty zyskują ponadto takie cechy, jak: energia i dynamika działania, stawianie czoła najważniejszym problemom. Sympatycy UW akcentują również jego uczciwość i wiarygodność. W jednakowo dużym stopniu budzi on zarówno ich sympatię, jak i szacunek. Natomiast relatywnie rzadziej skłonni są dostrzegać w jego opiniach i działaniach zrozumienie problemów zwykłych ludzi i troskę o ich los.

Wizerunek **Ryszarda Bugaja** jest stosunkowo najmniej wyrazisty. Jego ocena budzi też mniejsze niż w przypadku pozostałych liderów opozycji kontrowersje (na co wskazują niższe wartości odchylenia standardowego). We wszystkich uwzględnionych w badaniu wymiarach ocen opinie pozytywne przeważają nad negatywnymi, jednocześnie jednak relatywnie rzadziej uzyskuje on oceny skrajne. Tym, co wyróżnia go spośród badanych polityków, jest przypisywana mu skromność (43%) oraz zdolność do kompromisu (40%). Postrzeganej przez respondentów otwartości na racje i argumenty innych towarzyszy przekonanie, że polityk ten potrafi współpracować z innymi (46%). W charakterystyce lidera Unii Pracy relatywnie dużą rolę odgrywają prospołeczna orientacja i motywy działania: zainteresowanie sprawami zwykłych ludzi (50%) oraz troska o dobro kraju (42%). Przeważająca część badanych uważa ponadto, że z działalnością tego polityka można łączyć także nadzieję na poprawę sytuacji w Polsce (40%). Pozytywne opinie odnoszą się do jego sylwetki moralnej - przez prawie połowę respondentów jest on uważany za polityka uczciwego (48%) oraz wiarygodnego (45%). Relatywnie częściej badani doceniają także jego inteligencję (68%). Ponad połowa ankietowanych uznaje go za osobę sympatyczną (53%).

Sposób działania tego polityka implikuje natomiast umiarkowanie pozytywne oceny badanych, nie wyróżniające go w szczególny sposób spośród pozostałych liderów partyjnych, uwzględnionych w badaniu.

Opinie o przywódcy UP formułowane przez zwolenników tego ugrupowania są bardziej wyważone i bliskie środkowi skali niż oceny, jakie zyskują pozostali przywódcy partyjni w elektoratach swoich partii. Relatywnie większy jest również odsetek osób, które nie potrafią ocenić tego polityka w branych pod uwagę wymiarach. Większa wstrzeźliwość w ocenach może świadczyć o tym, że zwolennicy Unii Pracy w mniejszym stopniu niż sympatycy pozostałych formacji utożsamiają się z przywódcą swojej partii.

Szczególnie pozytywnie oceniane są w elektoracie tego ugrupowania intencje i motywy działania Ryszarda Bugaja: zainteresowanie problemami zwykłych ludzi i troska o ich los oraz kierowanie się dobrem kraju, nie zaś swojego ugrupowania. Potencjalni wyborcy tej partii podkreślają również jego przymioty etyczne: uczciwość i wiarygodność oraz zalety umysłu: inteligencję i kompetencję. Stosunkowo rzadziej odbierają go natomiast

jako osobę energiczną, dynamiczną oraz skłoną do kompromisu, czemu może sprzyjać fakt, że ugrupowanie to pozostaje w opozycji.

W opinii respondentów **Marian Krzaklewski** jest najprzystojniejszym mężczyzną spośród ocenianych liderów opozycji (77%). Relatywnie rzadziej niż u innych polityków doceniane są zalety jego umysłu - inteligencja i kompetencje, rzadziej też badani przekonani są o jego uczciwości i wiarygodności (choć we wszystkich przypadkach oceny pozytywne przeważają nad negatywnymi). Mimo że odnajdują w jego działaniach i deklaracjach zrozumienie problemów zwykłych ludzi i troskę o nich (52%), jednak sądzą, że kieruje się on raczej interesem swojego ugrupowania niż dobrem kraju (43%). Mimo wykazywanego zainteresowania losem zwykłych ludzi, respondenci relatywnie rzadziej skłonni są uważać, że może on się przyczynić do poprawy sytuacji w Polsce. Liczba osób mających taką nadzieję (37%) dorównuje liczbie badanych wyrażających wątpliwości w tym względzie (39%). Wydaje się więc, że lider AWS postrzegany jest przede wszystkim przez pryzmat działalności związkowej, w mniejszym stopniu natomiast w roli skutecznego polityka. Być może to, że przywódca AWS nie uczestniczył dotychczas we władzy, sprawia, iż wśród badanych przeważa przekonanie, że nie wiadomo, czego można się po nim spodziewać (40%).

W opiniach respondentów wyraziście zarysowuje się osobowość i sposób działania Mariana Krzaklewskiego. Jest on postrzegany jako polityk dynamiczny, energiczny (67%), jednak - w odróżnieniu od pozostałych, branych pod uwagę, liderów opozycji - łatwo daje się ponieść emocjom (44%). Co drugi ankietowany zarzuca mu ponadto brak skromności. Wprawdzie przeważa opinia, że polityk ten potrafi współpracować z innymi (44%), jednak zarazem trudno go przekonać do swoich racji i skłonić do kompromisu (52%). Na przypisywaniu nieustępliwości liderowi AWS - najczęściej spośród badanych polityków - mogło zaważyć jego nieprzejednane stanowisko w sprawie konstytucji, zaprezentowane w wystąpieniu podczas obrad Zgromadzenia Narodowego w lutym br.

Oceny, jakie zbiera Marian Krzaklewski wśród zwolenników ugrupowania, które reprezentuje, są wyrównane - zbliżone prawie we wszystkich badanych wymiarach. Potencjalni wyborcy AWS, podobnie jak ogół ankietowanych, najsilniej podkreślają dobrą

prezencję lidera tego ugrupowania. Ponadto szczególnie cenią cechy jego umysłu i osobowości: inteligencję i kompetencję, energię i dynamizm w działaniu, gotowość podejmowania wyzwań oraz zdolności przywódcze. Podkreślają również, że z politykiem tym można łączyć nadzieję na poprawę sytuacji w Polsce.

Jan Olszewski wyróżnia się na tle pozostałych liderów partii opozycyjnych cechami charakteru i sposobem działania. Relatywnie najczęściej respondenci zarzucają mu brak umiejętności współpracy z innymi (opinie w tej kwestii są niemal równo podzielone) oraz - podobnie jak Balcerowiczowi i Krzaklewskiemu - nieustępliwość, niezdolność do kompromisu (43%). Dominuje opinia, że były premier jest zbyt powolny i mało dynamiczny w działaniu (52%), a jego poczynania częściej nie przynoszą efektów niż są uwieńczone sukcesem (38%). Nieco rzadziej niż w przypadku pozostałych polityków ankietowani dostrzegają w jego działaniach stanowczość i konsekwencję w osiąganiu celów (44%) oraz gotowość do rozwiązywania najważniejszych problemów (43%). Stąd też, być może, relatywnie rzadziej oceniali go jako dobrego przywódcę (42%). Co ciekawe, badani stosunkowo rzadziej wskazują, że rozumie on problemy zwykłych ludzi i troszczy się o ich los (39%), jednocześnie przychylając się raczej do przekonania, że nie można z nim łączyć nadziei na poprawę sytuacji w kraju (38%). Do najmocniejszych stron lidera ROP nie należy także jego powierzchowność - przeważa opinia, że źle się on prezentuje (44%). Zbliżone odsetki badanych uważają, że jest sympatyczny (38%), co wyrażają przeciwną opinię (37%).

Jan Olszewski znajduje w elektoracie swojej partii szczególnie gorących zwolenników. Otrzymał on, ogólnie rzecz biorąc, najwyższe średnie ocen - w porównaniu z wartościami, jakie uzyskali pozostali liderzy opozycji w elektoratach swoich partii. Fakt ten wydaje się świadczyć o tym, że sympatycy ROP szczególnie mocno identyfikują się z przywódcą swojej partii.

Wśród zalet Jana Olszewskiego sympatycy ROP najsilniej podkreślają jego inteligencję, wiedzę i kompetencję. Ponadto akcentują jego uczciwość i wiarygodność, prospołeczną orientację i myślenie w kategoriach dobra wspólnego, zdolności przywódcze, nieuchylenie się od podejmowania najważniejszych problemów, równowagę emocjonalną. Jan

Olszewski uosabia, zdaniem potencjalnych wyborców jego ugrupowania - ze szczególnym natężeniem, cechy uznawane za najistotniejsze dla dobrego polityka.

W najmniejszym stopniu natomiast skłonni są zgodzić się ze stwierdzeniem, że można przekonać go do swoich racji. Jednak skłonność do zawierania kompromisów może być oceniana zarówno jako zaleta, jak i wada, można przypuszczać, że zwolennicy ROP również niejednoznacznie wartościują tę cechę. Stosunkowo rzadziej wskazują też na energię i dynamikę w działaniu oraz dobrą prezentację lidera swojego ugrupowania.

Pogłębione analizy statystyczne wskazują, że na deklaracje zaufania do wymienionych polityków (poza Ryszardem Bugajem) zdecydowanie największy wpływ ma oczekiwanie, że mogą się oni przyczynić do poprawy sytuacji w kraju.

Wizerunek polityka określany jest przez dwa elementy: postrzegane natężenie występowania danej cechy (wyrażone odległością od środka skali) oraz kierunek tego natężenia. Biorąc pod uwagę te dwa czynniki, można ogólnie stwierdzić, że najlepiej oceniany jest lider UW Leszek Balcerowicz. W charakterystyce przywódcy Unii Pracy Ryszarda Bugaja przeważają we wszystkich wymiarach pozytywne oceny, jednak rzadko uzyskuje on maksymalne noty. Bardziej zróżnicowany jest społeczny odbiór liderów prawicy, w stosunku do których badani formułowali nieco więcej krytycznych ocen.

Opinie, jakie zyskują politycy wśród ogółu społeczeństwa, nie przesądzają jednak o tym, jak są oni postrzegani w swoich własnych elektoratach, czego dowodzi przykład Jana Olszewskiego.